

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK

LVII. ÉVFOLYAM

9. SZÁM

FOLYÓIRATA

BUDAPEST, 1944.

SZEPTEMBER

A tanteremünk második otthonunk.

(Egy hivatásra nevelő óra anyaga.)

— Első közlemény. —

Az alábbiakban nem a szaktárgyak szerinti tantermek, hanem az osztálytermek helyes felszerelésének kívánalmait próbáltam összeállítani.

1. Az otthon megbecsülésére ma hamarabb tolnak gondolataink, mint máskor. Elég egy-egy pillantás bármelyik képes hetilapba, a bombák által szétrombolt lakások képei igen sok irányban kell, hogy eszméltessenek bennünket. Osztályteremünk bútorzatának eltervezése, megszerzése, sőt legnagyobb részének elhelyezése sem vonható bele abba a munkába, amivel az egyének egy-egy lakást otthonná varázsolnak. A padok, dobogó, tanári asztal, székek, fogás, tüzelő és világító berendezés, szemléltető faliszekrény, falitábla, sötétítő berendezés, vetítő berendezés, hangszer az iskolában megvannak. Többnyire a teremhez kell igazodnia elhelyezésüknek. Amint minden lakásul szolgáló hely otthonná alakulhat a pusztta megszakás alapján is, ugyanúgy még nagyon kedves is lehet számunkra akár egy földes iskolaterem, mert a mindent rózsaszínesítő múlt szemüvegén keresztül nézzük és azért, mert benne áldásos építő munka folyt. Nem mentesít azonban bennünket ez attól, hogy a fejlődés követelményeit ki ne elégítsük. A csiszolódás, a finomodás, a kultúrigények emelkedése kötelességünké teszi, hogy második otthonunkat törekvéseink megvalósításához célszerűvé alakítsuk. Az előbb felsorolt tárgyak épen- és tisztántartásán kívül számtalan oktató és díszítő anyag elhelyezésével elérhetjük, hogy termünk használhatóvá, célszerűvé, vonzóvá, otthonunkká váljon.

2. Mindazokat a tárgyakat, amiket a felsoroltakon kívül a tanteremben el szoktunk helyezni, szemléltető és tanítási segédeszközöknek nevezhetjük. A következő kérdések merülhetnek fel:

Mi (21), melyik helyen (22), hogyan lenne elhelyezendő (23)?

Mik volnának figyelembeveendőek (24)?

Honnét kerülnek a tanterembe (25)?

Hogyan rögzíthetnénk meg erre vonatkozó (26) tanácsainkat utódainknak?

211. Lássuk először a szemléltető eszközök óriási halmazát összetömörítve, szaktárgyak szerint. Ennek felsorolása azért szükséges, hogy későbbi kérdéseinkre hamarosan feleleteket tudjunk találni.

21101. *Magyar*. Vende-féle irodalomtörténeti szemléltető képek, nagyobb költői művek illusztrációja, idézetek, közmondások, irodalmi összefoglaló táblák, nagy írók arcképe egyénenkénti jellemzésükkel, a kötelező és az ajánlott olvasmányok kimutatása, térkép nagy írók barangolásairól, utazásairól, szülőhelyéről, működési területeiről. Összefoglaló tábla a magyar nyelv kialakulásáról. Nyelvcsaládok, nyelvrokonaink. Nyelvjárási térkép. Nyelvtény-táblák. Helyesírási, magyarossági figyelmeztetők. A szókincs rendszeres gyarapításáról gondoskodó táblák. Minták különböző írásművekre. Az írásművek szerkesztésének irányelvei. Javítási jelek. Nyelvi, statisztikai, retorikai, poétikai, rendszertani és összefoglaló táblák. Nem-magyar nyelvű hazai irodalom. Világirodalmi útmutató.

21102. *Német*. Faliképek és utánpótlások német társalgásokhoz. Nyelvtani rendszertani táblák, nyelvtények táblái. Írás- és olvasási tábla.

21103. *Történelem és alkotmánytan*. Térképek, történelmi képsorozat, Langl F., Schneider és M.-féle művészettörténeti magyarító táblák, Nemzeti dicsőségünk c. képsorozat, térképsorozatok hazánk harcairól, területváltozásairól, lakóiról, benépesedéséről, beosztásáról, nemzetiségi változásairól, külföldi kapcsolatairól. Történelmi gyűjtemény. Időrendi és fejlődési táblázatok, egyidőbeli események táblái. Lakóhelyünk történetének megismertetésére vonatkozó táblák. A magyar nemzeti jelvények kialakulása. Nagyaink arcképe egyéni jellemzésükkel. Összefoglaló táblák.

21104. *Földrajz*. Vett térképek, földgömbök, műszerek, szemléltető és kísérleti eszközök, homokasztal. Hazánk földjének és egyes tájainak geológiai kialakulására készített képsorozatok. Magyarító rajzok a térképezéshez, csillagászathoz és a fizikai földrajzhoz. A magyar nép vándorlásának földrajzi nyomonjárása. A művelési területek történeti változása. Politikai, földrajzi adattáblák, grafikonok. Néprajzi gyűjtemény. Tájak, emberek, viselet, szokások, emberi létesítmények képsorozata. Egyezményes jelek. Tájegységek, nevezetesebb helyek monografikusan összeállított szemléltető táblái. Lakóhelyünk megismertetése. Feldolgozási útmutatások, minták.

21105. *Természeti ismeretek*. Szemléltető tárgyak, rajzeszközök, mérőműszerek, kísérleti eszközök és felszerelés, utánpótlások, gyűjtött tárgyak. Térképek, földrajzi határok. Lakóhelyünk élővilága. Rendszertáblák. Élő növény és állat, valamint ezek képe. Magyarító vázlatok. Jelek, rövidítések mutatója. Idegenszavak kalauza. Megfigyelés, gyűjtési utasítások és beszámolók mintája. Nagyemberek és egyéni jellemzésük. A természettudomány, esetleg az egyes tudományágak, valamint tanításuk története. A legfontosabb törvények, képletek. Mértékegységek, jelölések, összefüggések. Adattár. Működésben levő, kísérletezésre beállított berendezések a hozzájuk adott utasítással. Jelenségek, közéleti berendezések képe, rajza, vázlata. Gyakorlatokra vonatkozó felsorolás, felszerelés, útmutatás. Érdeklődésre számotartó kérdések, megoldásukra vonatkozó ösztönzés. A természettudományok felosztása és kapcsolatai.

21106. *Mennyiségtan.* Rajz- és mérőeszközök, mértékek. Mér-tani idomok. Táblázatok, grafikonok, adattár. A grafikus ábrázolás. Fontosabb képletek, számok. Nagy matematikusok arcképe és egyéni jellemzése. A matematikai tudományágak. Jelzések, rövidítések. A dolgozatok megírására, jegyzetek vezetésére vonatkozó útmutatás, minták. Javítási jelek. Szokásos hibák és elkerülésükre vonatkozó tanácsok. Érdeklődéstkelto problémák, tréfák. A matematika és tanításának története.

21107. *Test- és élettan, egészségtan.* Szemléltetési friss anyag, gyűjtemény, csontváz, készítmények, utánezatok. Műszerek, eszközök. A valóság, rajz, illetőleg fényképsorozata. Hrebľa-féle magyarázó falitáblák. Fejlődési táblázatok, grafikonok. Egészségvédelmi falitáblák. A betegek összefoglaló táblája. Nagy orvosok képe és egyéni jellemzésük. Magyarország és lakóhelyünk népmozgalmi, közegészségi adatai. A hospitálók beszámolója a gyakorlósokon végzett méréseikről, megfigyelési eredményeikről.

21108. *Lélektan.* Lélektani jelenségek iránt érdeklődést ébresztő időszerű cikkek, képek. Képek a külsőnkön is megnyilvánuló lelki folyamatokról. Rendszertáblák. Érzéki csalódások táblái. Érzékelések és egyszerűbb lelki folyamatok magyarázó rajzai. Mi történt a gyakorló iskolában? — feliratú tábla probléma- és válaszanaga.

21109. *Neveléstan, tanítástan, módszertan.* A nevelési és filozófiai tudományok és segéd tudományaik. Rendszertani összefoglalók. Megfigyelésre alkalmas tételek, beosztás, eredmények, minták. Megfigyelési útmutatás. Óravázlat, tanítási tervezet, tanmenet-minták. Általános tanácsok a próbatanításokra. Tanítások mintagyűjteménye. Mi történt a gyakorló iskolában? A közélet nevelési friss hírei.

21110. *Neveléstörténelem.* Kortábla. Nagy gondolkodók arcképe és egyéni jellemzésük. A legnagyobbak működési területe térképen. Nevelői célok megvalósítása területileg és történelmileg. Nevelési intézmények fejlődési táblái. Nevelési és filozófiai irányok összefoglaló táblája.

21111. *Iskolaszervezetten.* Iskolarendszerünk. Külföldi isk. rendszerek. Csecsemő-, gyermek- és egészségvédelmi intézményeink. A népiskolai hatóságok. Hazánk iskoláinak földrajzi eloslása. A tanító ügykezelésének rendszere, minták. A tanító fizetése, anyagi ügyei. Az I. K. N. szervezete. Városunk nevelési intézményei. A helyi népiskolák, hatóságai, vezetőik névszerint. Lakóhelyünk pedagógiai és személyi hírei.

21112. *Gazdasági ismeretek, közgazdaságtan.* Rendszertani táblák. Terménygyűjtemény. Adattár. Gazdasági gépek utánezatai, azok képe, vázlatos rajza. Termelési tervezetek, minták. Állattenyésztési, növénytermesztési eredmények képsorozata. Konyhakerti, szántó-földi vetésforgók. Gazdasági nagyjaink. Hazánk és a világgazdaság. Nevezetesebb termelési és társadalmi elméletek összefoglaló táblái. Helyi gazdasági szokások.

21113. *Rajz. Szépirás.* Segéd- és rajzeszközök. Mérézeszközök.

Minták. Mintasorozatok egy-egy feladatfajta kifejlesztése fokozatainak bemutatására. Az egyes osztályok anyagának szemléltetése. Nagy művészek arcképe és működésük egyéni jellemzése. Különböző korok művészeti irányainak összefoglaló táblája. Népművészeti és művészettörténeti szemléltető anyag. Különböző népek művészete. A magyar népművészet elemeinek bölcsője. Lakóhelyünkön található művészeti értékek útmutatója. Az állóírás falitáblái. A falitáblákon alkalmazható betűalakok. Különböző írásrendszerek szemléltető táblái. Falitáblák készítésének főbb szabályai.

2114. *Kézimunka*. Készítendőek jegyzéke, munkalapgyűjtemény. Mintatárgyak, tanmenet megvalósítva. Szerszámok, rajz- és mérőeszközök. A szerszámok használatát bemutató táblák. Magyar iparművészeti, népművészeti bemutató, képtár, térképek. Idegen népek iparművészeti nagy alkotásai. Gyári és kézműipari készítés különbsége, munkaszakaszok.

2115. *Testnevelés*. Óraterv, népiskolai óratervek, tanmenet. Megvalósítás vázlatokban, fényképekben. A testnevelés története, testnevelési rendszerek. Sporteredmények: a világ, magyar és intézeti csúcsteljesítmények, buzdító képek. Oklevéltár, adattár az intézeti növendékek elért eredményeiről. Időszerű felhívások. A mindennapos testnevelési felőrák anyaga.

2116. *Ének, zene*. Hangszerek, segédeszközök. Zeneelméleti és összhangzattani táblák. Táblák a hangtalálási gyakorlatokhoz. Zenei kifejezések és jelek táblája. Kor- és rendszer-táblák. Nagy zeneszerzők és művészek arcképei egyéni jellemzésükkel. Ének és zene, valamint a tanításuk története. Népdalkincsünk kialakulása. Egy-két népdal változatai magyar tájaink és a rokon népeknél. Idegen népek jellegzetesebb dalai, zenéje. A csendes foglalkozások tervezete.

212. A szemléltető felszerelés a cél szempontjából általában kétféle: nevelő irányú és oktató irányú. Természetesen egyik szemléltető eszközünk sem mervezen csak nevelői, vagy csak oktatói irányú. Lehetnek pl. a hazafias emlékeztetők egyuttal oktatók is. Viszont az oktatói célzatuakat lehetőleg úgy készítjük, hogy nemes érzelmeket is ébresszenek, a szemlélő jóízlésének fejlesztéséhez is hozzájáruljanak.

2121. Nevelői célzattal szükség van a következő fajtájú tárgyakra: vallásos, hazafias, rendre és fegyelemre vonatkozók, végül a szépérzékét fejlesztők. A szokásos vallásos és hazafias jelvények-, képek- vagy feliratokra nézve csak annyi útmutatás szükséges, hogy főhelyen magasra kerüljenek. (221). Az emlékeztetők fejezzék ki az iskola jellegét, tehát pl. a vallásos tárgyúak közül az egyházi jelleg kidomborítása felekezeti iskolákban természetesen élelnebb. A rendre és fegyelemre vonatkozók: a terem alaprajza, ülésrendje, szobaleltára, az osztály órarendje, a terem elfoglaltsága, a bentlévő hangszerhez készült gyakorlási órarend, névsor az osztályfő és a takarító, fűtő megnevezésével, fűtési utasítás, hőmérő, dolgozat-írások rendje, emlékeztető, megnézhető filmek és rendelési előjegyzés, levélszekrény. Ugyanebbe a csoportba sorolhatók az osztály

tudomására hozandó parancsok, utasítások, figyelmeztetések, felhívások, megkeresések, jutalmazási és büntetési értesítések. Legáltalánosabban elterjedtek a szépérzékét fejlesztő, kellemes érzést keltő festmények, másolatok vagy fényképek elhelyezése. Ugyanezt a célt szolgálhatja élő, vagy vágott virág. Időlegesen lehetne alkalmazni állandó képhez, tárgyhoz nemzetiszínű, vagy gyász-szalagdíszítést. Papírból, szalmából, stb.-ből készült díszítés jobb, ha rövid ideig marad. A szépérzék nevelése céljából kiakasztott kép tárgya révén oktató lehetne.

2122. Oktató célzattal elhelyezendő szemléltető eszközök: időszerűek, alkalmoszerűek, megfigyelési felhívások, általános műveltséget adók, népművelési továbbképzést szolgálók, a gyakorló iskolásokra vonatkozó, leendő tanítói gyakorlatukkal közvetlen kapcsolatban állók. Az időszerű oktató szemléltető anyag kell, hogy a többséget alkossa, mert ez az, amit minden szaktanár tenmenete alapján bemutat és szükséges ideig az osztályban hagy. Ugyancsak időszerűek az időszakhoz alkalmazkodó és a naphoz, az időponthoz kötött szemléltető tárgyak.

213. A szemléltető eszközöknek az osztályteremben kinthagyási ideje szempontjából: állandó, a tanításhoz igazodó időpontú és időtartamú, függetlenül megállapított időszakos, napi időszerű, illetőleg alkalmoszerű. Ennek a kérdésnek felvetése azért gyümölcsöző, mert igen sok ebből a szempontból a vétség. Nem vall rendre, tervszerűsége az, hogy a napi hirdetés hónapok múltán is a falon lóg. Ugyan nehezebben megállapítható, de kétségtelenül rossz nevelőhatású lesz, ha egy tanmenetszerű vázlattal az évvégi ismétléseket megvárjuk. A 2121. alatt közöltek jó része állandóan kifüggesztett. Az oktató célzatúak kifüggesztési időtartamát már csak azért is korlátoznunk kell, mert egy bizonyos eltelt idő után elvesztik az újság ingerét, észrevétlenné válnak. Az egyes órákon tárgyalandó anyaghoz szükséges szemléltető eszközök egy részének alaposabb megfigyelése érdekében esetleg csak a legközelebbi óráig az osztályteremben hagyjuk a kísérleti eszközöket, szemléltető képeket. Némely óráinkat úgy tudjuk gyümölcsözőbben megtartani, ha már az előre bekészített szemléltető eszközökön a tanítványaink ismereteket gyűjtöttek, érdeklődésüket felkeltettük, a tétel tárgyalásához sok problémájuk felvetésére mintát szolgáltatunk. A tanteremben kifüggesztendő képek nagy része olyan, hogy nem szükséges tanmenethez igazodóan időpontok szerint elhelyezni, ugyancsak tőlünk függ, hogy mennyi ideig hagyjuk a növendékek előtt. Például szép magyar tájak fényképe megismertetés, gyönyörködtetés céljából bármikor lehet az osztályban. Helyes megoldás lehetne pl. hasonló erdélyi képekre az, hogy a tanítási órán gyorsan bemutatott képsorozatból 2—2 darabot ugyanazon a falfelületen előre meghatározott 1—1 heti időtartamig kint hagyunk. Más ilyen tárgyú (2122) szemléltetőeszköz-sorozatra akár egész évi, vagy csak 1—1 havi tervezetet készítünk, ezt a tervezetet szertárunkban kifüggesztjük és a váltásról valamiképpen gondoskodunk. A lebo-

nyolításnak igen sok tárgyi (23) és személyi nehézségét (25) igen kevesen tudhatják legyőzni. Nyilván ez az oka annak, hogy nevelési szempontból helyes megoldását nem igen látjuk. A napi szemléltető- és híryanag az életre szoktatja növendékeinket. Már csak hálából is észre kell, hogy vételessük azok munkáját, akik az időpontra előre kikereszték a nevezetes évfordulókat. Sokkal mélyebb hatást érünk el tanításunkkal, ha egy időszere újágcikket függesztettünk ki 8 óra előtt és a 10 percekben félbemaradt vitákat kell lezárunk. A határunkban ledobott gyújtólapocska hatására vele szemben való óvatosságra adott ismertetőnk nyomban szükséges, nem vegytanórán. Értékes nevelői hatásokat állapíthatunk meg igen egyszerűen, ha korunk lendületes haladása, magyar fajtánk tempós természete szemszögéből próbáljuk a szemléltetés ezen kérdését vizsgálni.

214. A szemléltető eszközök kivételük szerint általában két-félék: tárgyak és képek. Pontosabban így fejezhetnénk ki: a szemléltetést három és két dimenziós alakban végezhetjük.

2141. A három dimenziós szemléltető tárgyak egy része akasztandó, legnagyobb része állítandó. Az akasztandó műszerek, mérőeszközök (hőmérő, légnyomásmérő, nedvességmérő) mellett akasztva-tárolva helyezendők el a tanteremben: vonalzők, körző, szögmérő. Az állítandó szemléltető tárgyak közül az állandóan díszítés céljából kitett szobrok, virágok faliasztalt igényelnek. A többinek a bemutatás után a tanteremben hagyására szemléltető-szekerény, falifülke, vagy befedhető faliasztalka kell.

Logikailag idekivánkozik annak megemlítése, hogy a mozgó-fénykép is három dimenziós szemléltetés. A kép két térdimenziós és az akaratunktól független időbeliség még egy dimenzió.

2142. A két dimenziós szemléltetést háromféleképpen végezhetjük: az ingatlanon való rögzítéssel, az ingatlanra való vetítéssel, mozgatható tárgy síkfelületén megrögzítve. Az ősembernek a barlang falain végzett feljegyzéseiből napjainkig igen sokféle alakra differenciálódott a tárgyön rögzített közvetítésű gondolatközlés.

21421. A tanterem falába bevésvé még a különlegesen lényeges nevelői vonatkozások rögzítése sem szokásos. Egyébként nagyjaink kapcsolata az iskolával — tantermenként más-más mondással — építő hatású lehetne. Célszerű lenne a világtájának a mennyezeten bevésvéssel való rögzítése. Ugyancsak földrajzi gyakorlatokon az ablakok alsó deszkáiba való bevésvéssel megkésztethetők az ablakból látható és láthatatlan fontosabb földrajzi helyek irányvonalát. A falakra firkálást kicsiszolódott alakjában állandó jellegű nevelő szemléltetésül alkalmazhatjuk. Kivágot minták után akár házilág elkészíthetők mondások, betűalakok, vázlatosan kifejezhető mondanivalók. A rendszerint kihasználatlanul lévő mennyezetre lehetne felfesteni fontosabb városok irányvonalát, valamint a lényegesebb csillagképeket, nagyjában az októberi koraesti helyzetükben. A fekete falitáblák, az elmozdítható táblák, az írásra elkészített falfelületek ennek a szemléltetési eljárásnak örökké megmaradó és nagyon általánosan használt leszármazottai. Az életet, a valóságot

ügy közelítjük meg általuk, ha a kifejlődést helyes sorrendben vázoljuk, vagyis az időt, mint egy harmadik dimenziót szervesen vonjuk bele szemléltető eljárásunkba. Ebből következik, hogy nem tekinthető meggondolt és célszerű eljárásnak a táblarajz előkészítése. Viszont egy-egy esemény, vagy szükségszerűen időrendileg tárgyalandó táblai vázolása helyett csak képsorozat, vagy mozgófilm alkalmazható.

21422. A könnyedén felvetíthető és „letörölhető faliképek” alkalmazásának, költséges voltuk mellett, kétségtelenül az akadályozza kívánatos mértékű elterjedését, hogy már egyetlen vetítéshez nagy hozzákészülés kell. A jelen cím alá azonban a vetítésből csupán a gyógyszerárak és házsámok éjjeli kivilágításából nyerhetünk indítékot. Tantermünk alkalmas sötét részén falifülkét, vagy szekrényfülkét homályos üveges ajtóval látunk el. Erősebb fényforrással a diapozitívokhoz hasonló, de nagyobb szemléltető rajzunkról vetítőlencsével vagy árnyékvetéssel a homályos üvegen képet állítunk elő.

21423. A hordozható kétdimenziós szemléltető anyag alkotja legnagyobb részét annak, ami tantermünk célszerű otthonunkkátétele érdekében rendelkezésünkre áll. Még anyagi szempontból is függetlenek vagyunk, annyi az alkalmazási féleség. Mostohább körülmények között saját magunk is gondoskodhatunk a kívánalmak kielégítéséről.

Csekő Árpád, Pápa.

I R O D A L O M.

Bálint Sándor dr.: *Sacra Hungaria.* Tanulmányok a magyar vallásos népelet köréből. Veritas kiadása, 210 p.

A magyar vallásos néprajz a fenti könyvvel nagyszabású, sok fontos problémát megoldó és felvető művel gazdagodott. Írója több mint egy évtizede jár tudománya felfelé vezető útjának élén, ő rakta le a magyar vallásos néprajz alapjait, s könyveivel, tanulmányaival, rádióelőadásaiival állandóan szélesíti ennek a magyarságunk megismerésében annyira fontos tudománynak a vizsgálódási körét. Gazdag és sokoldalú irodalmi munkásságában igen fontos állomás mostanában kiadott könyve, mely az utóbbi években megjelent tanulmányait gyűjti egybe.

Öt munkás esztendő (1938—43) képe bontakozik ki előttünk a könyv elolvasásakor. A kép természetesen nem teljes, mert az író tanulmányainak csak egy részét adta ki ebben a kötetben, sokirányú munkásságát azonban így is érdekesen jellemzi. A tanulmányok közül több a *Katolikus Szemlé*-ben jelent meg, egy a *Magyarságtudomány*-ban, egy a *Kalangyá*-ban, egy-egy a *Szegfű Gyula Emlékkönyvben*, illetőleg a *Solymossy Sándor Emlékkönyvben*, egy a *Tükör*-ben, egy az *Eckhardt Sándor szerkesztette Úr és paraszt a magyar élet egységében* c. könyvben. Három tanulmány ebben a könyvben jelent meg először. Több tanulmány német és francia nyelven is napvilágot látott, néhány pedig rádióelőadásként is elhangzott.

Az író célkitűzéseit az *Előszó* mondja el: a *Sacra Hungaria* címen összefoglalt tizenkét tanulmány a magyar vallásos néphagyomány többekévesebbé ismert világára iporkodik fényt deríteni. Kifejti, hogy a magyar

vallásos népelet nyilvánvalóan szerves része a magyar népkultúrának, illetőleg az egyetemes magyar műveltségnek. Vizsgálatát a kutatás hosszú időközön keresztül elhanyagolta, sorsa még most is elég mostoha. A néprajzi kutatás mai napig inkább a tárgyi világ feltárására fordít gondot és meglehetősen elhanyagolja a szellemi erők és tényezők kutatását, ami pedig végeredményben a népkultúra leglelkét teszi és a tárgyi néprajz is ezeknek függvénye. Minthogy pedig a néplelek lényege szerint vallásos alkatú, nyilvánvaló, hogy a népi vallásosságnak mint a népkultúra forrásának és mértékének megismerése elsőrangú, minden elfogultságon felülálló kötelességünk. Az sem szorul bizonyításra, hogy a katolikus, illetőleg a protestáns kereszténységben eltöltött évszázadok nem tüntek el nyomtalanul népünk feje fölött. A kereszténység heroikus, Istennel töltekező magas kultúrája nem lehetett idegen a magyar néplelektől, hiszen a népkultúra legvégső határozmányaiiban mindig vallásos jellegű, kultikus jelenség. Azt is jelzi az író, hogy maga az egyházi tudományosság és papképzés is alig ismerte föl a kérdés történeti jelentőségét, gyakorlati tanulságait, a vallásos népeletben nem igen méltányolja a kereszténység csodálatos teljesítményét, sőt még mindig könnyen hajlandó nemcsak részleteiben, hanem nagy egészében is elfajzásnak minősíteni. Ezt a szemléletet egyébként a népi pasztoráció már régóta sínyli: az a meghitt, patriarkális kapcsolat, amely a magyar lelkipásztort és a paraszti hívek közösségét annyi időn át jellemezte, éppen a vallásos néplelek félreértése következtében tűnőfélben van.

A pompás tanulmánykötet magyarságunknak igen sok szakrális értéket mutatja be. Teljesen új utakon jár; az eddig nem ismert értékes adatok és megállapítások egymást követik. A kötetet három nagy fejezetre osztotta az író: 1. *A magyar katolikus mult*, 2. *A magyar katolikus táj*, 3. *A magyar katolikus nép*. Mindegyik fejezetben négy-négy tanulmány sorakozik egymás mellé.

A magyar katolikus mult című fejezet első tanulmánya azzal a kérdéssel foglalkozik: *Milyen volt a magyar népelet Szent István idejében?* Az író följegyzésekből, legendákból, törvények szövegéből, az ásatások emlékeiből, a rokon népek és főleg a mai magyar népelet bizonyos hasonlóságából, az eddigi tudományos kutatás felhasználásával rajzol színes képet Szent István egykorú népéről. A *Napbaöltözött Asszony* c. tanulmány egyik nagyhatású Mária-kultusz, a *Napbaöltözött Asszonynak* hazai sorsát rajzolja meg. Ábrázolását mindnyájan ismerjük, de eredetéről, szerepéről teljesen tájékozatlanok vagyunk. Az író megrajzolja a *Napbaöltözött Asszony* tiszteltének eredetét, elterjedésének okait és körülményeit, nevezetesen az ábrázolás szellemtörténeti, kultuszföldrajzi és vallásos néprajzi hatásait és összefüggéseit. A *Loretto és hazánk* című tanulmány bemutatja, hogy a katolikus magyarság kedvelt Lorettói Boldogasszony-kultusza hogyan gyökerezett meg még a középkorban, a kereszties háborúk idejében, hogyan borul virágba a barokk időkben, s milyen bőven gyümölcsözik a jámbor lelkekben manapság is. *A Czenstochovai szüzanya tisztelete hazánkban* a Boldogságos Szüz pálos tiszteletének magyar és középkori tanulságait világítja meg.

A magyar katolikus táj c. fejezet első tanulmánya, a *Búcsújárás és település* arra mutat rá, hogy a hazai települések kutatásában helytörténeti és földrajzi, nyelvészeti és néprajzi módszerek és felfogások küzdenek. Egy mozzanatot azonban a kutatás eddig nem hangsúlyozott eléggé: a vallásos élményeknek és az egyházi szervezetnek a településre való ha-

tását. Ez a tanulmány valóban fontos elindítója lehet az ilyen irányú vizsgálódásoknak. *A szegedi népelet szakrális gyökerei* megállapítja, hogy a földrajzi és szellemi táj szintézise még nem tükrözi Szegednek teljes képét, lényegét. E totális megismerés érdekében egy még alig elemzett tájképző erőre, a szakrális energiák titokzatos, de éppen titokzatosságukban annyira közvetlen és mély hatására katolikus áhitatformák, jámborsági divatok, kultuszok különleges szegedi életére mutat rá az író. *A délvidéki katolikus népelet forrásai* c. tanulmány a magyar katolikus kultusz-történet néhány délvidéki, főleg bácskai vonatkozását világítja meg. Kivált a búcsújáró kultuszok tájképző szerepével és hatásával foglalkozik. *A kultusznyomok Rozsnyó vidékén* érdekesen mutatja be, hogy Rozsnyó vidéke különös tanulságokkal tükrözi vissza a szentistváni magyar haza felvidéki sorsát és a legszínesebb változatosságban őrizte meg a magyar katolikus szellemtörténet stílusrétegeit.

A magyar katolikus nép c. fejezet a *Liturgia és néphagyomány* kérdéseivel foglalkozik először. Itt valóban új tudományágra van szükség: a céhbeli néprajztudomány nagy teljesítményei ellenére is ezeregy okból hosszú ideig idegenkedett annak a hatásnak tüzetes elemzésétől, amelyet akár a katolikus, akár a protestáns kereszténység a magyar népeletre gyakorolt. Pedig a két tudományszak sokban kiegészíti egymást és dolgos összefogása sok kitűnő tanulsággal járhat. *A vallásos népköltészetünk egyéni ihletései* egy hatalmas egyéniségnek, a századvég nagyhírű szentemberének, Orosz Istvánnak versírói, énekköltői tevékenységéről emlékezik meg; a *Búcsújáró magyarság* tüzetesen tárgyalja, hogy a búcsújárás katolikus népünknek milyen nagy élménye nemcsak lelki hatásaiban, de egyéb emberi vonatkozásokban is. A tanulmány különösen népünknek a búcsújáró kultuszban való kezdeményező szerepét emeli ki. A magyar búcsújárás szellemtörténetéről és néprajzáról egyébként most készül Bálint Sándor nagyszabású összefoglaló munkája. *A Népünk halálélménye* c. tanulmány sok érdekes népszokást ismertet. Szintén egy nagyobb munka egyik részlete.

A könyv belső értékéhez mért szép külső kiállításban, mélynyomású képekkel díszítve jelent meg.

Bálint Sándor kartársunk pályájának felfelé ívelődéséről nagy örömmel veszünk tudomást. Ezt a munkáját is sok haszonnal forgathatják a magyar tanítóképzés munkásai. Nagy érdeklődéssel várjuk a magyar vallásos néprajz soron következő értékes tanulmányait, nagyszabású könyveit. A magyar vallásos néprajz elemei segítenek összetartani a magyarságot; szívünk minden melegevel fordulunk tehát a nemzeti szempontból is annyira fontos tudomány felé!

Bognár Gyula, Jászberény.

Baksy Andor: *Nyelvi ismeretek. VII. o.* Kiadja a Néptanítók Pedagógiai Kiskönyvtára Kiadóhivatala Sárospatak. 1943. 92 oldal.

Az Aranykapu vezérkönyvsorozat 6. kötete a nemzetismereti tárgyak egyik legfontosabbját, a legtöbb gyakorlatot kívánó nyelvi ismereteket dolgozza fel.

Elsősorban a négy és négynél több tanerős népiskolák anyagszükségletéhez igazodik. Ezeknek készen adja minden órára a megfelelő anyagot. Az egy- és kéttanerős iskolák tanítói is sikerrel használhatják, ha a könyv előszavában megadott útmutatás alapján kiválasztják — időbeosztásuknak megfelelően — a lényeges részeket tartalmazó tervezeteket.

A könyv tulajdonképpen jól összeállított példatár. Egy-egy tanítási egység feldolgozására bőséges, sokoldalú szemléltetésre alkalmas anyagot

nyújt. Az összegyűjtött példákat a tanítási óra hármastagozásának megfelelően rendezte el, ezáltal jól áttekinthető lesz a munkaanyag. Nagy ügyességet árul el a gyermekek érdeklődésének felkeltésében, az anyag kiemelésében s elrendezésében. Minden tervezetében alkalmat ad a közös munkára s az alapos begyakorlásra. Példatár-jellegénél fogva a tanító módszerbeli felfogását alig befolyásolja.

Előnye a műnek, hogy rövid, tömör, mindamellett tartalmas, sem többet, sem kevesebbet nem mond a kelleténél.

Ujszerű gondolatként a könyv végén 9 oldalnyi, falitáblák összeállítására alkalmas, anyagcsoportot vett fel. A 24 táblázat összefoglalása az eddig tanult összes nyelvi ismereti anyagnak. Elkészítésük és következetes használatuk esetén feltétlenül siker koronázza a tanulók és a tanító munkáját.

Vágó Elemér, Jászberény.

H I R E K.

Címadohányozás. — Magyarország kormányzója a közokt. miniszter előterjesztésére *Dohányos János* nyíregyházi áll. tanítóképző-int. igazgató-nak a tanügyi főtanácsos, tanítóképző-int. igazgatói címet, *Berzátzy László* jászberényi, *Kleiszner Károly* lévai, *Magyary Károly* kolozsvári áll. és *Selmeczy Károly* kalocsai rkat. tanítóképző-int. tanároknak a tanítóképző-intézeti igazgatói címet adományozta.

Cím- és jellegadományozás. — A közokt. minisztérium tisztviselőinek mostani kinevezése során Magyarország kormányzója a közokt. miniszter előterjesztésére vitéz *Eröss Arisztid* miniszteri titkárnak a miniszteri osztálytanácsosi címet és jelleget adományozta. v. *Eröss Arisztid* a tanítóképzői ügyosztály fáradhatatlan buzgalmú, az igazságosság és méltányosság szempontjait mindenkor szem előtt tartó munkása. Előmeneteléről a tanítóképző tanárság örömmel értesült s a legjobb kívánságai-val kíséri.

Igazgatói kinevezések. — Magyarország kormányzója a közokt. miniszter előterjesztésére *Chobodiczky Alajos* tanügyi főtanácsos, tanítóképző-int. igazgatói címmel felruházott *bajai* áll. tanítóképző-int. igazgatót tanügyi főtanácsos, tanítóképző-int. igazgatóvá az V. fiz. osztályba, *Polesinszky Jenő* csáktornyai és *Árpássy Gyula* jászberényi áll. tanítóképző-int. igazgatókat a VI. fiz. osztályba kinevezte.

Rendes tanári kinevezések. — A közokt. miniszter *Gyurjács András* áll. övönöképző-int. rendes tanárt, *Molnár Sándor* marosvásárhelyi áll. tanítóképző-int. helyettes tanárt, *Garamvölgyi Ervin* áll. testnevelő tanárt az áll. tanítóképző-int tanárok létszámában áll. tanítóképző-intézeti rendes tanárokká nevezte ki.

Kinevezés. — A közokt. miniszter *Nagy Ferenc* okl. tanítóképző-int. tanárt, székesfevárosi polg. isk. r. tanárt miniszteri segédtitkárrá kinevezte.

Helyettes tanári kinevezések. — A közokt. miniszter *Kiss Sándor* okl. tanítóképző-int. tanárt, *Balázs János* okl. tanítóképző-int. tanárt és *Ercse Ida* okl. középiskolai tanárt áll. tanítóképző-intézeti helyettes tanárokká kinevezte és *Kiss Sándort* ideiglenesen a budapesti XII. kerületi, *Balázs Jánost* ideiglenesen a bajai áll. tanító- és végül *Ercse Idát* a kolozsvári áll. tanítóképző-intézethez osztotta be szolgálatátételre.

Személyi hírek, előadások. — Június 1-én a rádió *Kapi-Králik* Jenő budapesti áll. tanítóképző-int. zenetanár orgonahangversenyét közvetítette, mely alkalommal magyar zeneszerzők orgonaműveit mutatta be. Július 6-án pedig a „Magyar zeneszerzők félórája” keretében vonósnyegyest adta elő a Szentgyörgyi-vonósnyegyest. — A rádió augusztus 3-án az „Erdélyi nyár”, erdélyi költők és írók a nyárról című műsorszámot közvetítette,

melyet *Bognár Gyula* jászberényi képzői tanár állított össze és látott el bevezetéssel.

Irodalmi szemle. — *Csekő Árpád*: *A kezdő tanítókhoz.* (Néptanítók Lapja, 77. évf. 14. sz.) — *Durnyi György*: *Beszéd- és értelemgyakorlat a tanterv célkitűzésének tükrében.* (u. o.) — *Nemes János*: *Népiszkolai tanulónk szünidei foglalkoztatása.* (U. o.) — *Gervain Mária*: *Alkotmányunk alakulása 1848-ban.* Tanítási tervezet. (U. o.) — *Bálint Sándor*: *Népünk augusztusi védőszentjei.* (Élet, 35. évf. 6. sz.) — *Drozdy Gyula*: *A szellemi képességek fejlesztése.* (Néptanítók Lapja, 77. évf. 16. sz.)

Szlovák tanítói tanfolyam. A közokt. minisztérium már ötödízben rendezte meg Léván a magyarországi szlovák tannyelvű népiszkolák tanerői részére a négyhetes továbbképző tanfolyamot. Ez alkalommal 45—70 tanító sereglett össze hazánk valamennyi szlovák nyelvisgéteiről, hogy a nemzetiségi kérdés és a nemzetiség-pedagógia elvi problémáiról korszerű tájékoztatást kapjon. A tanfolyam vezetője dr. *Wagner Ferenc*, előadói pedig a következők voltak: *Fedák Klára*, gimn. tanár, a budapesti rádió egyik szlovák bemondója, aki a haladó csoport nyelvi kiképzését irányította *Féja Tiborné* lévai polg. isk. tanárral együtt; a gyakorlati pedagógia képviselője *Halmos Péter*, tanulmányi felügyelő volt. Mintatanításaival példát mutatott az elmélet és gyakorlat kívánatos összhangjára. Dr. *Krammer Jenő* áll. gyakorlógimnáziumi tanár pedig a tanfolyam nyelvmódszertani kérdéseiben adott tiszta képet a nemzetiségi területen működő tanítóknak. Dr. *Wagner Ferenc* foglalkozott a kezdő csoport nyelvi oktatásával, továbbá előadója volt a szlovák nép településtörténete, a szlovák népismeret stb. tárgykörnek. Az állandó előadókon kívül a minisztérium nemzetiségi ügyosztályáról dr. *Boda István* egyetemi tanár, ügyosztályfőnök és dr. *Moravék Endre* miniszteri osztálytanácsos tartottak előadást. Végül a tanfolyamot dr. *Csóka Lajos* igazgató, a pedagógiai ügyosztály főnöke zárta be. Említsük még meg, hogy a tanfolyamot valamennyi hallgató eredményesen elvégezte, s így a kultuszminiszter 200—200 pengős tanulmányi segélyében valamennyi hallgató részesült.

Betöltendő tanári állások. — Sopron evang. tanítóképző-intézetének fenntartója pályázatot hirdet földrajz- természetrajzszakos tanári állásra. Kérvények az intézet igazgatóságához küldendők. — A *szatmárnémeti* rk. tanítónőképzőben egy magyar-románszakos tanári állás töltendő be. Pályázhatnak magyar-német-; vagy magyar-történelemszakos tanárok is, ha románul tökéletesen tudnak. Esetleg olyan nyelvszakos tanárok, kiknek egyik szakja román. Kérvények az intézet igazgatóságánál nyújtandók be. — A *nagykőrösi* ref. tanítóképző igazgatótanácsa pályázatot hirdet a lemondás folytán megüresedett testnevelési r. tanári állásra. Ref. tanárok pályázhatnak. A javadalom az áll. tanárokéval azonos. Kérvények az intézet igazgatóságához. — A *székelyudvarhelyi* ref. tanítónőképző előjárósága pályázatot hirdet rajz-kézimunka, ének-zene és testnevelési tanszékre. A megválasztandó tanárok az internátusban nyert alkalmazásért teljes ellátásban részesülhetnek. Kérvények a kollégiumi előjárósághoz. — A *szatmárnémeti* ref. tanítónőképző-intézetnél egy ének-zene és egy magyar-német-román tanári állás üresedett meg. A tanszékek helyettes vagy kezdő rendes tanárokkal töltenek be. Leánypályázók közölik, hogy külön díjazásért internátusi felügyeletet vállalnak-e. Kérvények az igazgatótanácshoz címzendők. — A *debreceni* ref. kollégium igazgatótanácsa pályázatot hirdet a tanítóképzőben lemondás folytán megüresedett pedagógia-filozófia szakos tanári állásra, továbbá egy fizetéskiegészítő államszegély elnyerésétől feltételezett, újonnan szervezett történelem-földrajz szakos r. tanári állásra. A kérvények az igazgatótanácshoz címzendők. — A *kecskeméti* Horthy Miklós ref. tanítónőképzőben az ének-zenetanári állás üresedett meg. Pályázati kérvények az igazgatótanácshoz küldendők.

Széchenyi Intelmei. — *Östör József*: *A döblingi Széchenyi 1848—1860.* (Budapest, 1944.) című művének 248. lapján olvassuk: „Németh László „Széchenyi” című vázlatában azt írja, hogy reggeli torna helyett az isko-

lákban Széchenyi Szatiráját kellene a tanulókkal olvastatni. Nem hiszem, hogy lenne pedagógus, aki ezen a véleményen volna. De valószínűleg sokan lesznek, akik viszont az Intelmeket felette alkalmasnak találják iskolai olvasmányoknak. (Ifjúsági használatra magyar fordításban Várad József tollából látott napvilágot.)"

Felvételek a Gyárgondozónői Tanfolyamra. — Budapest Székesfőváros Népművelési Bizottsága felügyelete mellett működő kétéves Gyárgondozónői Tanfolyam 1944/45. évfolyamára a felvételek megkezdődtek. Beiratkozás Balogh Mária igazgatónőnél, Bimbó-út 3. sz. Telefon: 357-182 (reggel 8—10).

Felvételek a Kisanyák Iskolájába. Budapest Székesfőváros Népművelési Bizottsága felügyelete mellett működő Kisanyák Iskolája egészségügyi és nevelési tanfolyamra a felvételek megkezdődtek. Beiratkozás ugyanott.

Halálozás. — Dr. Kőrös Endre, a pápai ref leányliceum és tanítónőképző-intézet ny. igazgatója június hó 1-én, 72 éves korában tragikus hirtelenséggel elhunyt. 1896-ban lett a ref. gimnázium tanára, hol a magyar és német nyelvet és irodalmat tanította. 1909-ben a nevelő intézethez került s azt 1934-ig, nyugalombavonulásáig igazgatta. Irodalmilag is tevékenykedett. Neve kivált a német remekeinek fordítása révén vált ismertté. Schiller és Wildenbruch mellett a Waltariust és a kudrun hőskölteményt is ő szövegezte meg magyarul. Emlékét a kartársak és a tanítványok nagy serege kegyelettel őrzi!

Nyugtázás. — Tagdíjat, illetőleg előfizetési díjat fizettek: az 1938. év I. és II. felére dr. Josipovich Istvánné; az 1939., 1940. és 1941. év I. és II. felére Turcsányi-Sipos Margit; az 1940., 1941. és 1942. év I. és II. felére dr. Bálint Sándor; az 1940., 1941., 1942. és 1943. év I. és II. felére Szentirmay Miklósné és Zsádon Lászlóné Pécsvárady Jolán; az 1941. év I. és II. felére Bertha Mária; az 1941., 1942. és 1943. év I. és II. felére Andor Ilona; az 1942. és 1943. év I. és II. felére Somogyi Géza; az 1942. év II. és az 1943. év I. felére Lovász János; az 1942. és 1943. év I. és II., az 1944. év I. felére Garamvölgyi Ervin; az 1943. I. és II. felére M. Korcsmáros Alfonza, Barcsai József és Weress Margit; az 1943. év II. felére Szabó Zoltán; az 1943. év I. és II., az 1944. év I. felére a szamosújvári gör. kat. leányliceum igazgatósága; az 1943. és 1944. év I. és II. felére Emmerné Maruszánics Erzsébet; az 1943. év II. és az 1944. év I. felére Garam Melánia; az 1944. év I. felére Turóczi Mária, dr. Bató László, Kaposi Károly, Szabó Károly, Katona Margit; az 1944. év I. és II. felére Vadászy Béláné Lajos Éva, a szegedi Horthy Miklós tudományegyetem neveléstan intézete, Csekő Árpád, Zala István, dr. Barcsai Tibor, Buday Lajos, Bulla Andor, Csonka Gyula, Dobó Ferenc, Fraknoi Vilmos, Galló Pál, Khell Zoltán, Lauday Sándor, Fónay Tibor, Csertői Andor, Vécsei Zoltánné, Berzátzy László, Blénessy János, Kiss József, Legeza Pál, Szombathy Miklós, Tóth Gyula, a szegedi iparostanonciskola igazgatósága, Maurer Mihály, Urhegyi Alajos, Rados Gyula, a kecskeméti Faragó Béla országos árvaház igazgatósága, Varga Jusztina, Keresztury Mária, özv. Strauch Gyuláné, Kristóf Sarolta, Mihalikné Gyulay Irén, Molitor Gusztáv, Flóra Sándor, Osváth Ferenc, vitéz Széky Pál, a miskolci érseki rk. tanítónőképző-intézet igazgatósága (a nyugtázást a következő számban folytatjuk).

Budapesten, 1944. évi június hó 21-én.

Frigyes Béla pénztáros.

Molnár Oszkár *Neveléstörténelem* c. segédkönyvének új kiadását a pécsi Szukits Könyvesboltban lehet megrendelni (Pécs, Király-u. 31.).

Felelős szerkesztő és kiadó Molnár Oszkár.

Sárkány-nyomda r.-t. Budapest, VI., Horn Ede-u. 9. Tel.: 122-190, 326-066
Igazgatók: Wessely Antal és Wessely József.